

A 14. sz. első évtizedeiben készült pápai tizedjegyzékek hű képet adnak az egyes egyházmegyék fő-i kerületeiről.

Irod.: SZEREDY József, *Egyházjog különös tekintettel a magyar Szent Korona területének egyházi viszonyaira, valamint a keleti és protestáns egyházakra*, I–II, Pécs, 21879; BÓNIS György, *Az egyházi bíraskodás a Mohács előtti Magyarországon*, in Uő, *Szentszéki regeszták. Iratok az egyházi bíraskodás történetéhez a középkori Magyarországon*, kiad. BALOGH Elemér, Bp., 1997 (Jogtörténeti Tár, 1/1).

Érszegi Géza

Este, Ippolito d' (Estei Hippolit; Ferrara, 1479. nov. 20.–Ferrara, 1520. szept. 3.)

Humanista főpap, mecénás. Beatrix királyné unokaöccse, a ferrarai herceg fia. Mátyás, a pápa akarata ellenére, 1487-ben gyermekként esztergomi érsekké tette. 1493-tól bíboros. 1497-ben érsekségét →Bakócz Tamással az ugyan-csak jól jövedelmező egri püspökségre cserélte. 1517 végétől 1520 elejéig élt Mo.-on élt. Egri udvara a magyar és az olasz humanisták találkozhelye, kulturális és politikai központ volt, ahol olyan neves itáliai humanisták időztek és dolgoztak, mint pl. Giovanni Manardo orvos-tudós vagy Celio →Calcagnini. Itáliában is jelentős főpapi javadalmak voltak, többek között a modenai püspökség és számos olasz apátság jövedelmét élvezte. 1498-tól milánói, 1502-től capuai érsek, 1503-tól ferrarai püspök is volt. Egyházi tisztségei kevésbé akadályozták gyermekek nemzésében (Hippolit és Erzsébet). Az olasz belpolitikai élet jelentős szereplőjeként együttműködött Ludovico il Moróval, és Velence-ellenes politikát folytatva szembeszállt II. Gyulával. Mecénásként támogatta Ariostót, aki 1517-ig ferrarai udvarában élt, s *Orlando Furioso* c. művét ~nek ajánlotta. Kedvelte a humanista gyűjteményeket, többek közt remek kocsi-hintó-gyűjteményt hozott létre. Mikszáth Kálmán róla írta *Kis primás* c. művét.

Irod.: Tibor GEREVICH, *Ippolito d' Este, arcivescovo di Strigonio*, Corvina, 1921; Florio BANFI, *Il cardinale Ippolito I. d'Este nella*

vita politica dell'Ungheria, L'Europa Orientale, 1938; MIKÓ Árpád, *Ippolito d' Este esztergomi érsek udvara és a reneszánsz kőfaragás Magyarországon (1487–1497)*, AH, 1988; E. KOVÁCS Péter, *Estei Hippolit püspök egri számadáskönyvei, 1500–1508*, Eger, 1992.

Pajorin Klára

Esterházy Miklós (ejtsd: eszterházi; Galánta, 1582. ápr. 8.–Nagyhőflány, 1645. szept. 11.)

Egyházi író, politikus, nádor. →Esterházy (I.) Pál apja. Az 1590-es években katolizált. Fiatalemberként a kassai főkapitánynak, Mágóchy Ferencnek az udvarában szolgált. 1612-ben feleségül vette Mágóchy özvegyét, a nála jóval idősebb, ám gyönyörű Dersffy Orsolyát. Kortársai közül a leggyorsabb és a legmagasabbra ívelő karriert futotta be. Roppant tudatosan, az eszközöket megválogatva alakította pályáját. Kétségtelenül szerencsés házasságainak köszönhetően gazdagodott meg, de nem ezek révén vált az ország első emberévé. Miképpen példaképe, anyai ágon rokona, →Illésházy István, ő is az udvar és a rendek közötti egyensúly megteremtésére törekedett, a Habsburg-uralmat elkerülhetetlen – de befolyásolható, alakítható – szükségyszerűségnek tartotta.

1624-ben feleségül vette Nyáry Krisztinát, →Thurzó Imre özvegyét. ~ mindkét feleségével legendásan jó házaseletet élt. Dersffy Orsolya meddő volt, amikor ez bizonyossággá vált, az asszony maga szerzett megbízható ágyast férjének, akitől a legidősebb fiú, István született. A többi kilenc gyermeknek Nyáry Krisztina volt az édesanyja. ~ példás apaként féltő szeretettel gondoskodott családjáról.

1622-től országbíró, 1625. okt. 25-én az országgyűlés nagy többséggel nádorrá választotta. 1626-ban megkapta a korabeli Európa legmagasabb kitüntetését, az →Aranygyapjas-rendet. ~ kiváló diplomáciai érzeke, kitartása és szorgalma mellett elsősorban azért válhatott egy alispán tizedik gyermekéből kora meghatározó személyiségévé, hogy politikája hosszú távon és alapvető kérdésekben hívei és ellenfelei számára egyaránt kiszá-